

οι φίλοι του μουσείου

Έτος ίδρύσεως 1978

Τριμηνιαία έκδοση των Φίλων του Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας

ΕΔΩ ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ Ο ΔΙΑΣ, εδώ στο Ιδαίον άντρον κρύφτηκε νήπιο. Εδώ για να σκεπάσουν τα κλάματά του οι Κουρήτες χό-

Κρήτη

μευαν τον πυρρήχιο χορό, εδώ υπήρχε ακόμα και ο τάφος του γιατί η Κρήτη είναι ο τόπος που γεννιούνται οι Θεοί, αλλά και ο τόπος που πεθαίνουν αφού σε αυτή την επικράτεια του μύθου ζωή και θάνατος είναι ισότιμα, ιερά και σεβαστά, συστατικά του κόσμου· εδώ ο Δίας ανασταίνονταν, όταν έμπαινε η άνοιξη και το πένθος διαδέχονταν οι χοροί και οι πανηγύρεις. Εδώ ο Δίας ως Ταύρος απήγαγε την Ευρώπη, εδώ ο γιος τους ο Μίνωας γέννησε το Μι-

νώταυρο αλλά και την Αριάδνη, το ένστικτο πάθος και τον έλλογο πόθο, εδώ ο Ίκαρος δοκίμασε την τρέλα της ελευθερίας. Εδώ οι μινωικές κόρες απελευθέρωσαν τη θηλυκότητά τους και χάρηκαν μέσα στην ειρήνη, τον έρωτα.

Η Κρήτη είναι ο τόπος όπου δοξάζονται οι αντιθέσεις.

Τα ψηλά βουνά απρόσιτα και οι περήφανοι κρητικοί αϊγαγροι ατενίζουν τις γόνιμες πεδιάδες και τους τρυφερούς κόλπους της θάλασσας.

Εδώ εμπρός σε κάθε λαβύρινθο παραφυλάει η ελεητική Αριάδνη προσφέροντας το σωτήριο μίτο της.

Εδώ μέσα από το τραγούδι καταφάσκουν στη ζωή, η «πόσις και η βρώσις» ευλογούνται σε

μεγάλες τελετές ευχαριστίας, εδώ το βαρύ πένθος και οι μαυρομανηλούσες κεφαλές κρατούν υπόγεια επικοινωνία με τους αγαπημένους νεκρούς, εδώ οι ερωτικές και πειραχτικές μαντινάδες, εδώ η αξιοπρέπεια και η εύθικτη τιμή.

Δίπλα στο μαυρομάνικο μαχαίρι ανθίζει το δίκταμο, δίπλα στα αυστηρά φρύδια σκάει ένα χαμόγελο μιας απέραντης αθωότητας.

Οι κοπέλες της Κνωσσού συνομιλούν με τις ψιλόλιγνες οπτασίες του Θεοτοκόπουλου, η Αρετούσα του Κορνάρου κρυφοκαμαρώνει από τον εξώστη της τον οργιαστικό χορό του Ζορμπά του Καζαντζάκη.

Η Ερωφίλη απάγεται μέσα στους αιώνες από μπαρμπερί-

νους πειρατές, κλειδαμπαρώνεται από βυζαντινούς μοναχούς, ερωτοτροπεί με βενετσιάνους άρχοντες, σκλαβώνεται από αλλόπιστους αλλά κάθε φορά υπερβαίνοντας το χρόνο μνημειώνει την αγάπη της και το θρήνο της στα κάστρα και στα μοναστήρια, στο φοινικόδασος στο Βάι, στα περάσματα της Σαμαριάς χαιρετίζοντας προς το νοτιά το ηδονικό Λυβικό πέλαγος που φέρνει τις μυρωδιές της Αλεξάνδρειας, χαιρετίζοντας το Αιγαίο, το Μυρτώο πέλαγος που ανεβαίνει ακολουθώντας τις στράτες της περιπλάνησης της Ευρώπης.

Απο το βιβλίο του

Κώστα Γεωργουσόπουλου
«Ελλαδογραφία, μια λυρική γεωγραφία»

CIVITAS RETHYMNAE

χορηγός τεύχους ALPHA BANK

στην Ελλάδα

δη δρυός που φυτρώνουν στην ενάση διαφορετικών ειδών μέσα σε σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία φυσικών υβριδίων με ενδιάμεσα χαρακτηριστικά, καθώς επίσης και η μεγάλη ποικιλότητα που παρουσιάζεται κυρίως στα φύλλα πληθυσμών του ίδιου είδους σε διάφορες περιοχές.

Γνωρίζουμε 13 αυτοφυή είδη δρυός στην Ελλάδα:

ονομασίες: Δέντρο, Γρανιτσιά, από τη Βόρεια Πελοπόννησο και βορειότερα.

ονομασίες: Δέντρο, Γρανι- Δρυς. Απαντά στη Στερεά Ελλά- Μακεδονία, Θράκη, Εύβοια, Σα- λωνή.

ονομασίες: Δέντρο, Δρυς, Πεδινή βελανιδιά, Έμμιση βε- τειρο, Μακεδονία, Αιτωλία, Βοι- ονία.

Ημερη βελανιδιά ενός έτους

ονομασίες: Δέντρο, Δρυς, Πεδινή βελανιδιά, Έμμιση βε- δονία, Θράκη, Θεσσαλία, κ.ά. ονομασίες: Πλατύφυλλη ιδιά, Πλατίτσα, Ημεράδι, Δέ- ντρο. Απαντά από την Πε- λοπόννησο και βορειότερα σε όλη σχεδόν τη χώρα.

6

ονομασίες: Τσέρο, βελανιδιά, Δέντρο, στην Κρήτη, Πελοπόννησο, Κεφαλληνία, Κέρκυρα, Ήπει- είου Αιγαίου και Θράκη. Από είναι όλες οι φω- τας εκτός από οδος.

ονομασίες. Τσέρο, βελανιδιά, Δέντρο.

Οι Βελανιδιές (Δρυς)

Σε κάθε οικογένεια υπάρχει και μια γιαγιά που περηφανεύεται για τη «μασίφ», δρύνη τραπεζαρία της που μια μέρα θα χαρίσει στην τυχερή εγγονή.

Η βελανιδιά ή βάλανιδιά ή δρυς κατά το αρχαιοπρεπέστερο έχει συνοδεύσει με το γερό, πολύτιμο ξύλο της γενιές και γενιές σε όλες τις εκδηλώσεις της ζωής, δίνοντας το παρόν στην επιπλοποιία, στην οικοδομική και στη ναυπηγία.

Η ποικιλομορφία της φτάνει τα 300 είδη και απαντά τόσο στις θερμές περιοχές του Βορείου

Ημισφαιρίου όσο και σε μεγάλα υψόμετρα πολλών τροπικών περιοχών.

Το μεγαλειώδες μέγεθος, η μακροζωία του δέντρου και η ανθεκτικότητα της ξυλείας εντυπωσίασαν από νωρίς τον άνθρωπο. Τα εκτεταμένα δάση δρυός που απα-

ντούν ανά την Ευρώπη συνθίζονται να αποκαλούνται δρυμοί ή δρυμώνες. Η ονομασία αυτή επικράτησε και για όλα εκείνα τα δάση που αποτελούνται από μεγάλα δέντρα.

Ο καρπός της βελανιδιάς, τα βελανίδια, τροφή πολύ θρεπτική, λέγεται πως έχουν γεύση παρεμφερή με του κάστα- νου, αποτέλεσαν κύρια τροφή των αρχαίων κατοίκων της Ευρώπης και της Ασίας για χιλιάδες χρόνια. Ο Ηρό-

δοτος μιλά για «βαλανηφά- γους άνδρες» στην περιο- χή της Αρκαδίας. Σήμερα,

πάντως, τα βελανίδια προτιμώνται για τη διαίτα των αι- γοπροβάτων και των χοίρων όταν τα κακόμοιρα αυτά

ζωντανά είναι αρκετά τυχερά ώστε να μην

διατρέφονται από τα σκουπίδια της βιομηχανίας

ζωοτροφών. Οι δασικές υπηρεσίες σ' όλο τον κόσμο έχουν για σήμα τους βελα- νίδια και φύλλα βελανιδιάς.

Φoto: Νίκος Πέτρον

Η ήμερη βελανιδιά

Η ήμερη βελανιδιά που το επιστημονικό της όνομα είναι *Quercus marcollepis* (αναφέρεται και ως *Quercus aegilops* από παλαιότερους συγγραφείς) υπάρχει σε όλη σχεδόν την Ελλάδα σε μικρά και μεγάλα υψόμετρα. Είναι δέντρο ημιαειθαλές, δηλαδή ρίχνει τα φύλλα του λίγο πριν από την εμφάνιση των νέων φύλλων και καμιά φορά αργότερα. Τα φύλλα της είναι δερματώδη και χνουδωτά στην υφή, σχισμένα σε ανόμοιους λοβούς. Το κύπελλο γύρω από τον καρπό είναι μεγάλο, με παχιά λέπια (εξ ου και η ονομασία *marcollepis*) και φτάνει μέχρι τη μέση του καρπού. Το δευτικό εκχύλισμα που βγάζουμε από τα μεγάλα κύπελλα χρησιμοποιείται σε βαφές και στην κατεργασία των δερμάτων. Η ήμερη βελανιδιά είναι δέντρο πολύ κατάλληλο για να εμπλουτίσει τον ταλαιπωρη-

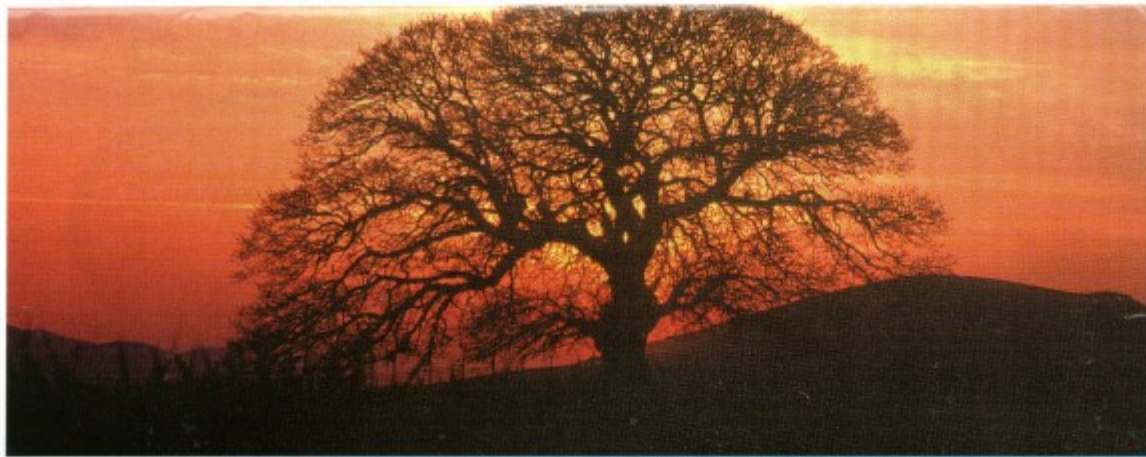
μένο ιστό της χώρας μας. Το βαθύ ριζικό της σύστημα προστατεύει περίφημα το έδαφος από τη διάβρωση.

Δεν περιέχει ρητίνη που είναι εύφλεκτη και τα βελανίδια της είναι ακόμη χλωρά το μήνα Αύγουστο που οι πυρκαγιές ανάβουν εύκολα και σβήνουν δύσκολα. Χαρίζει αφειδώς αποτελεσματική σκιά και αισθητική απόλαυση, είναι όμορφη ακόμη και όταν χάνει τα φύλλα της.

Πρέπει να πούμε ότι η δρυς μπορεί να πολλαπλασιαστεί εύκολα με την τεχνητή σπορά βελανιδιών. Προσοχή, όμως, τα βελανίδια χάνουν γρήγορα τη βλαστητική τους δύναμη, οπότε πρέπει να σπείρονται το πολύ ένα μήνα μετά την ωρίμανση και τη συλλογή τους. Ένα βελανίδι θεωρείται ώριμο όταν πέσει μόνο του από το δέντρο.

Χρησιμότητα

Υπάρχουν βελανιδιές και βελανιδιές που χρησιμοποιούνται...

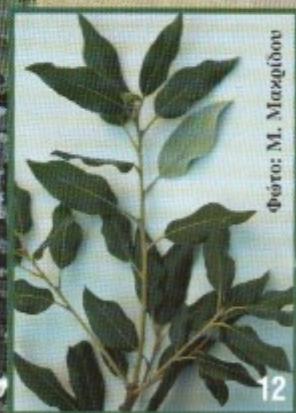
**Εσύ πόσα βελανίδια
θα φυτέψεις φέτος;
Το Σεπτέμβριο ελπίζουμε να έχουμε
πληροφορίες για το πού, πότε
και πώς θα βρεις βελανίδια
για να τα φυτέψεις.**

- Απαντά σε όλη σχεδόν τ
- 9 - *Quercus macedonica*** Κοινά Μακεδονική βελανιδιά, Απαντά στην Κεντρική Μακεδονία, Θεσσαλία και Ή
- 10 - *Quercus euboica*** Κοινή βοϊκή βελανιδιά Ευβοϊκό μικό φυτό της ΒΑ Εύβο

Φωτό: Α. Ουρανούδη

- 11 - *Quercus infectoria*** Κοινές είδεις: Κηκιδοβελανιδιά. Θράκη, Μικρά Ασία και ως τη Ρόδο.
- 12 - *Quercus ilex*** Κοινές οι Ασίλακας, Ακύλακας, Κ δόν παντού, στη ζώνη β μνώνων (Μαρούι). Απουσ της Μακεδονίας και απ
- 13 - *Quercus coccifera*** Κοινές είδεις: Πουρνάρι, Πρίνος Πιρνάρι, Απρινιά, Κατσό

Φωτό: Μ. Μικαρίδου

12

αυτής της βλάστησης. Από τα παραπάνω είδη, η *Quercus euboica* και η *Quercus infectoria* είναι θάμνοι ενώ όλα τα υπόλοιπα είναι δέντρα, ακόμη και το πουρνάρι που συνήθως δεν προλαβαίνει να μεγαλώσει λόγω της βόσκησης.

ν Ελλάδα.
 νες ονομασίες:
 ακεδονική δρυς,
 λοπόννησο, Μα-
 τειρο.
 ς ονομασίες: Ευ-
 δρυς. Είναι ενδη-
 ς.

Κόκκοι, φρούλις εντόμων, σε βελανιδιά

7

Φώτο: Μ. Μασαρίδου

7

ές ονομα-
 παντά στη ΝΑ
 τα γεωγραφικά νησιά του Αιγαίου

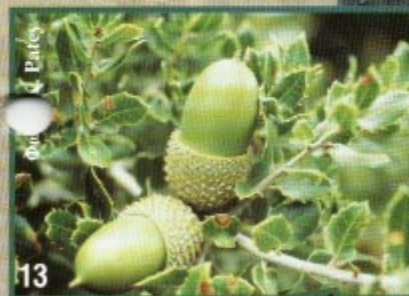
μασίες: Αριά, Αριός, Αρεός,
 αδί. Απαντά στην Ελλάδα σχε-
 άστησης των μεσογειακών θα-
 άζει από το μεγαλύτερο μέρος

τη Θράκη,
 ές ονομα-
 Πρινάρι,
 τουργο,
 να. Απα-
 ήλη την η-
 κή και νη-
 Ελλάδα στη

Φώτο: Νίκος Πέτρον

12

Φώτο: Νίκος Πέτρον

13

Φώτο: Η. Μπαρτσιώλης

13

Υπάρχουν βελανιδιές και ...βελανιδιές.
 Τα διαφορετικά είδη έχουν βέβαια
 διαφορετική μορφή στα φύλλα, τους
 καρπούς, τον κορμό και έτσι
 αξιοποιούνται διαφορετικά από τους
 ανθρώπους. Γενικά οι βελανιδιές
 παράγουν ξυλεία σκληρή, βαριά,
 στερεά και μεγάλης διάρκειας στο χρόνο.
 Όταν το δρύινο ξύλο βρίσκεται στο νερό,
 δεν σαπίζει ποτέ, σκληραίνει και
 μαυρίζει σαν έβενος. Το ξύλο της
Quercus conferta χρησιμοποιείται
 στα χωριά για την παραγωγή
 ξυλοκάρβουνο. Οι βελανιδιές
 κόβονται κάθε 20-25 χρόνια γι'
 αυτό το σκοπό με αποτέλεσμα να
 συναντώνται συνήθως μικρά
 δέντρα αυτού του είδους.

Η ήμερη βελανιδιά που το επι-
 στημονικό της όνομα είναι *Quercus*
macrocarpa, είναι αυτή που χρησιμοποϊήθη-
 κε πολύ στο παρελθόν για την παραγωγή
 από τα κύπελα των βελανιδιών δεψικού
 εκχυλίσματος, ουσίας, που χρησίμευε στη
 βαφή και την κατεργασία των δερμάτων.
 Η *Q. ilex*, η αριά, δίνει πολύ σκληρό ξύλο
 που χρησιμοποιείται για την κατασκευή

Φώτο: Νίκος Πέτρον

ανθεκτικών εργαλείων.
 Η *Q. coccifera*, το γνωστό μας πουρνάρι,
 λέγεται ότι δίνει το καλύτερο ξυλοκάρβου-
 νο. Επίσης, από τους αποξηραμένους κόκ-
 κους που σχηματίζουν στο δέντρο τα θηλυ-
 κά του εντόμου *Coccus ilicis*, γίνεται το πρι-
 νοκόκκι από το οποίο οι αρχαίοι και οι Βυζα-
 ντινοί παρήγαγαν μια ωραία κόκκινη βαφή,
 το κρεμέζι (Ακούτε κυρία Άννα Κρεμέζη-
 Μαργαριτούλη!). Με αυτό το είδος χρώμα-
 τος βάφθηκε το παραπέτασμα του Ναού του
 Σολομώντα και η πορφύρα των Βυζαντινών

αυτοκρατόρων.
 Η ύπαρξη αυ-
 τών των κόκ-
 κων δίνει το ό-
 νομα *Q. coc-
 cifera* (Δρυς η
 κοκκοφόρος),
 καθώς επίσης
 και η ονομασία
 κόκκινο για το
 ερυθρό χρώμα.
 Τέλος το πουρ-
 νάρι επιτελεί ά-

ριστη προστασία των ορεινών εδαφών από
 τη διάβρωση, όταν δεν κατατρώγεται από
 τις κατσίκες που βοσκούν ανεξέλεγκτα και
 κατορθώνει να γίνει δέντρο.
 Για την *Q. macedonica* πρέπει να ειπωθεί
 ότι σε αντίθεση με τα άλλα είδη δρυός του
 ελλαδικού χώρου δεν διαθέτει ξύλο παρό-
 μοιας αντοχής ούτε ποιότητας.

Ο Γιούχτας

Ανάμεσα στις εύφορες και καλλιεργημένες πεδιάδες του Ηρακλείου υψώνεται ένα ασβεστολιθικό βουνό (811μ. ύψος) που τα πετρώματα του είναι παλαιότερα από αυτά της γύρω περιοχής.

Στη γεωλογική γλώσσα, ο Γιούχτας είναι ένα τεκτονικό κέρασ (δηλ. μια επιφάνεια της γης που ανυψώθηκε κατακόρυφα ανάμεσα σε δυο παράλληλα ρήγματα).

Ο Γιούχτας και οι Αρχάνες, το βουνό και η κωμόπολη που βρίσκεται στα πόδια του, επιδροούν ο ένας στον άλλο εδώ και χιλιετίες, από την Νεολιθική εποχή. Το βουνό, από το 1970 έχει αξιολογηθεί ως χώρος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και προστατεύεται ως αρχαιολογικός χώρος. Η μορφολογία της δυτικής του πλευράς σχηματίζει το τεράστιο ξαπλωμένο κεφάλι του Δία μια και η παράδοση θέλει τον Ολύμπιο Θεό να έχει πεθάνει εδώ. Στο βουνό έχουν βρεθεί τέσσερα ιερά καθώς και μινωικό νεκροταφείο στο Φουρνί. Σήμερα στην κορυφή του βρίσκεται η εκκλησία του Αφέντη Χριστού. Η χλωρίδα του Γιούχτα είναι τυπική μεσογειακή. Έχουν καταγραφεί 360 διαφορετικά είδη φυτών από τα οποία 18 είναι ενδημικά. Στις απόκρυμες πλαγιές αναπτύσσονται αρκετά χασμόφιλα είδη όπως ο δίκταμος, ο μαλοτήρας, ο κρητικός έβενος.

Η πανίδα επίσης παρουσιάζει ενδιαφέρον. Υπάρχουν πολλά ασπόνδυλα (χοχλιοί, αράχνες, έντομα) αμφίβια (δενδροβάτραχος, φρύνος), ερπετά (πράσινη σαύρα, όχεντρα), θηλαστικά (ρινόλοφος νυχτερίδα, μυγαλή, βραχοποντικός) κ.ά. Έχουν παρατηρηθεί πάνω από 40 είδη πουλιών, πολλά από τα οποία βρίσκονται σε κίνδυνο: το γεράκι της Ελεονώρας, το φαλκόνι, ο γύπας. Στις δυτικές πλαγιές που είναι απόκρυμες φωλιάζουν πολλά αγριοπερίστερα, γεράκια και άλλα αρπακτικά. Λόγω της απαικίας των γυιών ο Γιούχτας περιλαμβάνεται στον κατάλογο της ΕΟΚ ως ένας από τους σπουδαιότερους ορνιθοβιότοπους της Ευρώπης. Η εξαιρετική βιοποικιλότητα απειλείται από τις συχνές πυρκαγιές και από το γεγονός ότι είναι ένα απομονωμένο οικοσύστημα στο κέντρο πεδινών εκτάσεων που καλλιεργούνται ασταμάτητα εδώ και πολλά χρόνια. Για τους λόγους αυτούς το βουνό και η ευρύτερη περιοχή έχουν ενταχθεί σε πρόγραμμα προστασίας που υλοποιείται από το ΥΠΕΧΩΔΕ, το Δήμο Αρχανών και τον ΟΑΤΕΠ ΑΕ (Όργανισμός Ανάπτυξης Τεμένους Πεδιάδος).

Το πρόγραμμα παρουσιάζει ενδιαφέρον γιατί συνδυάζει οικολογικά και αρχαιολογικά στοιχεία σε ένα ενιαίο πάρκο.

Στόχοι του προγράμματος είναι:

- Η διατήρηση των ιδιαίτερων πολιτιστικών και οικολογικών χαρακτηριστικών της περιοχής.
- Η οργάνωση του πάρκου σε χώρο κατάλληλο για αναψυχή περιβαλλοντική εκπαίδευση και έρευνα.

Η βελτίωση της τουριστικής υποδοχής και η ενίσχυση των έργων υποδομής της ευρύτερης περιοχής.

Η πραγματοποίηση των στόχων αυτών -που είναι ευχή και ελπίδα όλων μας- θα οδηγήσει στην ανάπτυξη της περιοχής. Μια ανάπτυξη επιθυμητή αυτή που σέβεται και την πολιτιστική μας κληρονομιά αλλά και τη φύση πάνω στην οποία δημιουργήθηκε και άνθησε.

στο Φαράγγι των Μύλων

στην κορυφή του Γιούχτα

στην Κνωσό με την κ. Ε. Ντελί

Γύπας ή όρνιο (*Gyps fulvus*)

Δύο είναι οι λόγοι για τους οποίους στην Κρήτη σε σχέση με την έκτασή της -υπάρχει μεγάλος αριθμός από γύπες. (Ο μεγαλύτερος της Ελλάδας και από τους μεγαλύτερους της Ευρώπης).

1) Υπάρχουν μεγάλα φυτοφάγα θηλαστικά (αγριοκάτσικα αιγοπρόβατα, ιπποειδή) αλλά δεν υπάρχουν οι θηρευτές τους δηλαδή τα μεγάλα σαρκοφάγα ζώα.

2) Τα βουνά της Κρήτης είναι άφθονα με απόκρημνες πλαγιές κατάλληλες για να φωλιάσουν τα πουλιά αυτά.

Το όρνιο είναι μεγαλόπτερο πουλί το σώμα του φτάνει τα 97-104 εκ. ενώ το άνοιγμα των φτερών του τα 2,50 μ. Όταν πετάει διακρίνεται από τους άλλους γύπες από το σχήμα του. Έχει πολύ μακριές, πλατιές φτερούχες με

πολύ απλωμένα τα πρωτεύοντα φτερά.

Η ουρά είναι πολύ κοντή, σκούρα και τετράγωνη. Το πτέρωμα έχει το χρώμα της άμμου, ενώ οι φτερούγες και η ουρά είναι σκούρες. Η κάτω επιφάνειά του έχει ανοιχτόχρωμες ραβδώσεις το κεφάλι είναι μικρό και βυθίζεται στην τραχηλιά του λαιμού. Κεφάλι και λαιμός είναι καλυμμένα με λευκό χνούδι και στη βάση του λαιμού υπάρχει μια ασπρωπή τραχηλιά.

Περιφέρεται παντού αλλά κυρίως στα βουνά. Φωλιάζει μαζί με άλλα σε σπηλιές ή κοιλώματα των βράχων. Όταν αναπαύεται και όταν τρώει ζει κατά αγέλες. Τρέφεται με ψοφίμια και προτιμάει τα σπλάχνα των μεγάλων θηλαστικών. Γεννάει ένα αυγό. Το αρσενικό και η θηλυκιά το κλωσσουν εναλλάξ ανά δύο μέρες. Το κλώσσημα διαρκεί 48-50 μέρες.

Οι γύπες είναι πολύ σημαντικά πουλιά για την ανακύκλωση της οργανικής ύλης στη φύση.

Παλαιότερα υπήρχε μεγαλύτερη νομαδική κτηνοτροφία στα βουνά της Κρήτης. Οι κάτοικοί της επίσης συνήθιζαν να αφήνουν τα γερασμένα ή άρρωστα ιπποειδή τους να ζήσουν ελεύθερα μέχρι να πεθάνουν (το έθιμο του αζατιού).

Έτσι οι γύπες εύρισκαν εύκολη τροφή τις σάρκες αυτών των νεκρών ζώων. Σήμερα όμως που τα ιπποειδή έχουν αντικατασταθεί από αυτοκίνητα η κύρια πηγή τροφής έχει εκκλείψει και οι γύπες αναγκάζονται να ταξιδεύουν σε μεγάλες αποστάσεις.

Στο Γιούχτα, οι οικολόγοι, που μελετούν τους γύπες τοποθετούν ψοφίμια στην ταϊστρα.

Οι συχνές επισκέψεις όμως των τουριστών αποτρέπουν τους γύπες να τα πλησιάσουν. Όσο γνωρίζουμε τις συνήθειες και τις ανάγκες των πουλιών αυτών, τόσο πιο ικανοί θα γινόμαστε για να τα προστατέψουμε.

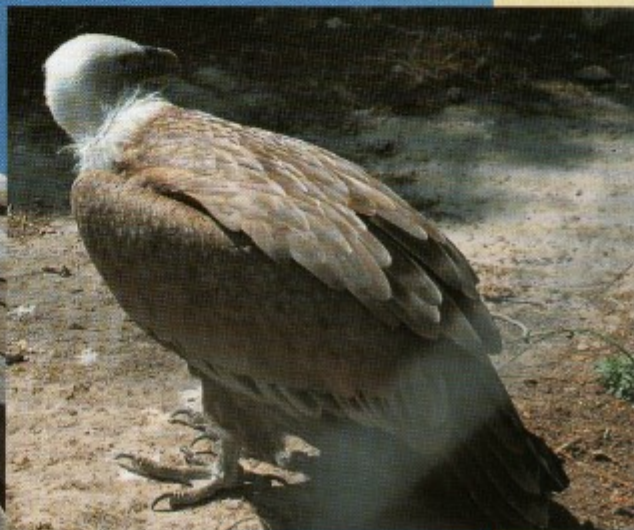
Η προστασία τους είναι κάτι που το χρωστάμε στη φύση αλλά και στον εαυτό μας αν θέλουμε, να συνεχίσουμε να απολαμβάνουμε το μαγευτικό τους πέταγμα στον ουρανό.

Για το πιο πάνω κείμενο και για τον Γιούχτα

η Μ. Μακρίδου χρησιμοποίησε στοιχεία από:

- «Το φυσικό περιβάλλον του Γιούχτα» του Κ.Β. Παραγκαμιάν
- Το φυλλάδιο του ΟΑΤΕΠ. Α.Ε. «Πρόγραμμα: Οικολογικό-Αρχαιολογικό Πάρκο Γιούχτα».
- Τα πουλιά της Ελλάδας και της Ευρώπης. R. Peterson κ.α.
- Τα πουλιά της Ελλάδας. Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία

Φωτογραφίες αφίσας: Νίκος Μαλλούχος

Κρήτη 4-8/5/2000 Ημερολόγιο Οικοτουριστικής εκδρομής

Η φετινή μεγάλη εκδρομή του σωματίου μας έγινε στην Κρήτη από τις 4-8 Μαΐου 2000.

• **Παρασκευή 5 Μαΐου**, καθυστερημένη άφιξη - λόγω ισχυρών ανέμων-στο λιμάνι του Ηρακλείου στις 12.30 το μεσημέρι. Επίσκεψη στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας του Παν/μίου Κρήτης και ξενάγηση στα βιοράματα των οικοσυστημάτων της Κρήτης από την κ. **Χαρίκλεια Παπαδάκη** και στο γεωλογικό τμήμα από τον κ. **Σπ. Λισιάκη**. Γεύμα με νόστιμα κρητικά εδέσματα στο Τζερμιάδο.

• **Σάββατο 6 Μαΐου** στο Φαράγγι των Μύλων. Οδηγός ο καθηγητής Βοτανικής του Παν/μίου Κρήτης κ. **Μιχάλης Δαμιανάκης**. Με πυκνή μακία και πλούσια παραρεμάτια βλάστηση, πολλά ενδημικά και αρωματικά φυτά, το φαράγγι πήρε το όνομά του από τους πολλούς νερόμυλους που σήμερα στέκονται έρημοι και ερειπωμένοι. Στη συνέχεια μετάβαση στο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Ρεθύμνου, ένα ανακαινισμένο βενετσιάνικο κτήριο με πλούσιες συλλογές από την Κρητική παράδοση. Ξενάγηση από την κ. **Τασία Πλατυρράχου**. Ζεστή και φιλόξενη υποδοχή με ρακί και κρητικούς μεζέδες από τους υπεύθυνους του Μουσείου. Επιστροφή στο Ηράκλειο και επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο και στην ειδική έκθεση «Κρήτη-Αίγυπτος» 3000 χρόνια αλληλεπίδρασης. Θαυμάσια, γεμάτη ενθουσιασμό και γνώση η ξενάγηση της κας Ελ. Ντελή.

• **Κυριακή 7 Μαΐου** Περιήγηση με το πούλμαν στο κέντρο του Ηρακλείου. Άφιξη στις Αρχάνες 15 χλμ. νότια της πόλης. Επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο, και στις ανασκαφές στο Φουρνί. Προαιρετική ανάβαση στο βουνό Γιούχτας για να παρατηρήσουμε τους Γύπες με οδηγό τη βιολόγο κ. **Στέλλα Δημητριάδου** που αφιλοκερδώς οργάνωσε την εκδρομή μας. Κοπιαστική η άνοδος μέσα στο μεσημέρι. Ανταμειφθήκαμε με τους επτά τεράστιους γύπες που είδαμε να πετούν πάνω από τα κεφάλια μας. Το απόγευμα ξενάγηση και πάλι από την κ. Ελευθερία Ντελή στα παλάτια του Μίνωα στην Κνωσό.

Αναχώρηση με το πλοίο «Ν. Καζαντζάκης» στις 8μ.μ. για Πειραιά, γεμάτοι πλούσιες εντυπώσεις από τη μοναδική σε φύση και πολιτισμό Κρήτη.

M.M.M.

Οι εκδρομείς στο φαράγγι των Μύλων

Campanula tubulosa
ενδημικό της Κρήτης

Petromarula pinata,
ενδημικό της Κρήτης

Η εξέλιξη της Κρήτης

Όποιος ταξιδέψει στην Κρήτη εντυπωσιάζεται από την ποικιλομορφία και τις εναλλαγές που παρουσιάζει το τοπίο και η μορφολογία γενικά του νησιού. Η ποικιλομορφία αυτή οφείλεται κυρίως στην πολυτάραχη και πολύπλοκη γεωλογική της ιστορία.

Η Κρήτη σχηματίστηκε κατά τα τελευταία στάδια της αλπικής ορογένεσης από τις ίδιες δυνάμεις που δημιούργησαν ολόκληρο το τόξο του Νοτίου Αιγαίου.

Τμήμα της Αιγαίδας κατά το τέλος Ολιγοκαίνου αρχές Μειοκαίνου (23 εκατ. χρόνια πριν) κατακερματίστηκε αργότερα στο μέσο Μειοκαίνο (12 εκατ. χρόνια) και μετατράπηκε σε ένα σύνολο μικρών και μεγάλων νησιών. Την εποχή αυτή μέχρι το τέλος του Μειοκαίνου (5 εκατ. χρόνια) συσσωρεύτηκαν στις λεκάνες της πλήθος θαλάσσιων και χερσαίων οργανισμών, ασπόνδυλων και σπονδυλωτών. Αντιπροσωπευτικά είναι τα απολιθώματα του Ιππαρίου, των Τρωκτικών, ενός Μαστόδοντα, καθώς επίσης αμφιβίων και ερπετών.

Οι έντονες τεκτονικές κινήσεις συνεχίστηκαν και ανύψωσαν πολλές περιοχές ενώ συγχρόνως ενεργοποιήθηκαν πολλά ρήγματα. Η Κρήτη μέχρι την εποχή του Πλειοκαίνου (5-2 εκατ. χρόνια) εξακολουθούσε να είναι ένα σύνολο μικρών και μεγάλων νησιών. Φαίνεται ότι την περίοδο αυτή έφθασαν στην Κρήτη κολυμπώντας μεγάλα θηλαστικά από την Ασία.

Κατά τη διάρκεια του Πλειστοκαίνου, δύο καινούργιες ανιψωτικές κινήσεις έδωσαν στην Κρήτη το σχήμα και τη μορφή που έχει σήμερα. Οι μεγάλες γεωλογικές αλλαγές που έγιναν την εποχή αυτή, επέδρασαν και στους οργανισμούς με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν νέες μορφές στα μεγάλα θηλαστικά, γιγαντικές στα μικρότερα και πολλά ενδημικά είδη. Νάνες και κανονικοί Ιπποπόταμοι, ελέφαντες και ελάφια, είναι από τα πιο χαρακτηριστικά απολιθώματα της εποχής αυτής.

Στο τέλος του Πλειστοκαίνου, πριν 378.000 χρόνια, πολλά θηλαστικά εξαφανίστηκαν, ενώ άλλα πιο μεγάλωσα όπως ο *Elephas antiquus* και ο *E. crentzburgi* επιβίωσαν μέχρι πριν 180.000 χρόνια. Κάποια από τα παλαιονημικά είδη της Κρήτης επιβίωσαν μέχρι το Ολόκαινο και μετά εξαφανίστηκαν ίσως με την εμφάνιση του ανθρώπου.

M. Μακρίδου

Περίληψη από το βιβλίο του Χ. Φασούλα
«Οδηγός υπαίθρου για τη γεωλογία της Κρήτης»

Ιδιοκτήτης:

«ΦΙΛΟΙ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ
ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ»

Λεβίδου 13, 145 62 Κηφισιά
τηλ. 8083.289, 8015.870

Εκδότης: Άννα Κρεμέζη - Μαργαριτούλη
© Φίλοι Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας
Διόρθωση κειμένων Αγγελική Βαρελλά
Στοιχειοθεσία-Σελιδοποίηση-Φίλμς Εκτύπωση
Λιθογραφείο "Βιβλιοσυνεργατική ΑΕΠΕΕ"
Λ. Ηρακλείου 153 - Περισσός - τηλ. 2185756
Τιμή τεύχους για τα μη μέλη των «Φίλων» ΔΡΧ.:200

